

Nr 47

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, m. m., dels ock i ämnet väckt motion, i vad propositionen och motionen hänvisats till lagutskott.

Genom en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 80, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering,

dels ock bifalla de förslag i övrigt om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen har, såvitt angår anslag till Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, hänvisats till statsutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås viss omläggning av den vid handelsflottans pensionsanstalt bedrivna särskilda sjöfolkspensioneringen i syfte att anpassa denna till den allmänna tilläggspensioneringen. Förslaget innebär att sjöfolkspensioneringen i betydligt högre grad än hittills inriktas på manskap som kvarstannar längre tid i yrket. Även utländska sjömän berättigas under vissa förhållanden till sjömanspension. Nuvarande befälspensionering inom pensionsanstalten föreslås skola upphöra. Pensionsbeloppen föreslås väsentligt höjda för dem som enligt det nya systemet kan tillgodoräkna sig lång seglationstid.

Beträffande finansieringen föreslås att de pensionsavgifter (hyresavgifter), som för närvarande erlägges av de ombordanställda, slopas. Nuvarande redareavgift ersättes enligt förslaget av en kollektivt beräknad sådan avgift, utgående efter 2,8 procent av kontantlönen till svenska och utländska sjömän i manskapsställning. För närmast följande budgetår utgår avgiften övergångsvis efter 2,1 procent. Avgiftsskyldigheten föreslås reglerad i särskild lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, avsedd att ersätta nu gällande lag i ämnet.

Det hittillsvarande statsbidraget (f. n. 1,6 milj. kronor) till pensioneringen föreslås skola avvecklas.

Det nya pensionssystemet föreslås med vissa övergångsanordningar träda i tillämpning den 1 juli 1961.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget är av följande lydelse:

Förslag
till
lag om redareavgift för sjöfolks pensionering

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Redare skall i den omfattning nedan sägs erlägga avgift (redareavgift) för beredande av pension enligt grunder, som bestämmas av Konungen och riksdagen, åt sjömän, vilka såsom manskap varit för utrikes fart påmönstrade svenskt handelsfartyg.

Till manskapet skall vid tillämpningen av denna lag hänföras sjöman, som antagits av redaren eller befälhavaren och icke tillhör fartygs- eller maskinbefälet eller är radiotelegrafist eller ekonomiföreståndare.

Med handelsfartyg förstås fartyg, som nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller till annat ändamål, som äger gemenskap med handelssjöfarten, såsom bogsering, isbrytning, bärgning eller dykning.

2 §.

Redareavgift erlägges för sjöman tillhörande manskapet och utgår med två och åtta tiondels procent av sjömannens lön för tid, under vilken han varit för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Med lön förstås konstant lön för ordinarie arbetstid utan annat tillägg än tjänsteårstillägg.

3 §.

Konungen äger förordna, att viss personalgrupp tillhörande manskapet skall vid tillämpningen av denna lag likställas med fartygs- och maskinbefälet samt radiotelegrafist och ekonomiföreståndare.

4 §.

Erforderliga föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961; dock skall redareavgift, som erlägges för tiden den 1 juli 1961—den 30 juni 1962, beräknas efter två och en tiondels procent av sjömannens lön.

Genom lagen upphäves lagen den 30 juni 1943 (nr 516) om avgifter för sjöfolks pensionering.

I samband med propositionen har utskottet behandlat den i anledning av densamma väckta motionen nr 630 i första kammaren av herrar *Gorthon* och *Schmidt*. I motionen hemställes att statsbidrag skall utgå med oförändrat be-

lopp, 1 600 000 kronor, till pensioneringskostnaderna inom handelsflottans pensionsanstalt samt att redareavgiften skall fastställas till 1,5 procent av sjömannens lön. Beträffande motiveringen till motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Den redogörelse, som härefter lämnas för propositionen, upptar vad föredragande departementschefen anfört i propositionen. I fråga om gällande bestämmelser samt det utredningsförslag och den promemoria, som legat till grund för propositionen, ävensom remissyttrandena över dessa får utskottet hänvisa till propositionen s. 4—43.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Lange, har anfört:

»Sedan gammalt åtnjuter sjömännen en särställning i pensionshänsende. Sjömansyrkets påfrestningar och yrkets allmänna karaktär har ansetts motivera, att sjömän, som seglat i utrikes fart, i form av pension får stöd till sin försörjning från tidigare ålder än den, när den allmänna socialförsäkringen träder till. Sjöfolkspensioneringen utgör sålunda ett led i det sociala välfärdssystem, som särskilt omgärdar sjömansyrket.

De centrala bestämmelserna om sjöfolkspensioneringen upptages numera i 1943 års lag om avgifter för sjöfolkspensionering samt i reglementet av 1944 för handelsflottans pensionsanstalt. Pensionssystemet innefattar en obligatorisk ålderspensionsförsäkring av svenskt befäl och manskap, som tjänstgör i utrikes fart. För befälskategorien, till vilken i detta sammanhang även räknas radiotelegrafister och ekonomiföreståndare, utgår pensionen livsvarigt från 60 års ålder. Manskapspensionen utgår från 55 år till 67 år och — ifråga om mera befarna sjömän — med ett lägre belopp för tid därefter.

För rätt till befäls- eller manskapspension erfordras en seglationstid av minst 36 månader.

Finansieringen av pensionerna sker genom avgifter, som erlägges av de ombordanställda och redarna, samt genom statsbidrag.

Handelsflottans pensionsanstalt handhar även viss frivillig pensionering.

I samband med genomförandet av den allmänna tilläggspensioneringen tillkallade jag, med stöd av vederbörligt bemyndigande, särskild utredningsman med uppdrag att jämte experter utreda pensionsanstaltens ställning och verksamhet efter det pensionsreformen verkställdes. Utredningsmannen avgav i början av fjolåret betänkande med förslag till en omdaning i flera viktiga hänseenden av pensionsanstaltens verksamhet. Såsom tidigare redovisats riktades emellertid sådan kritik mot förslaget, att detta icke utan viss överarbetning kunde läggas till grund för proposition i ämnet. Överarbetningen har numera ägt rum, och nytt förslag rörande den framtida pensio-

neringen av sjömän har framlagts i en inom handelsdepartementet utarbetad promemoria.

Promemorians förslag förutsätter — liksom utredningsmannens — att det även efter tillkomsten av den allmänna tilläggspensioneringen föreligger behov av att kunna bereda sjöfolk pension från lägre ålder än den vanliga pensionsåldern. Tillkomsten av tilläggspensioneringen bör emellertid medföra, att den särskilda sjöfolkspensioneringen utformas såsom en kompletterande pension för tiden före den allmänna pensionsåldern. I promemorian understrykes att sjöfolkspensioneringen framdeles bör förbehållas de kategorier sjöfolk, som har påtagligt behov av ekonomiskt stöd i denna form, nämligen manskap med lång seglationstid.

Vid remissbehandlingen av utredningsmannens förslag och promemorian har behovet av särskild pensionsanordning för sjöfolk icke ifrågasatts från något håll. Huvudtanken att pensioneringen helt skall inriktas på sjömän med långvarig sjötjänst bakom sig har allmänt godtagits.

För egen del kan jag i huvudsak biträda promemorians synpunkter på frågan om behovet för framtiden av särskild pensionering av sjömän. Det kan kanske visserligen — såsom skett i Sveriges redareförenings yttrande — göras gällande att sjömansyrkets förhållanden under senare tid ändrats och att de fysiska påfrestningarna icke längre på samma sätt som förr framstår som markanta i jämförelse med andra yrkesområden. Å andra sidan kan icke bortses från att sjömansyrket alljämt utsätter sina utövare för speciella påfrestningar såväl fysiskt som psykiskt. Bland dem som varaktigt ägnar sig åt yrket hör till vanligheten, att de tvingas i förtid lämna yrket till följd av försämrad hälsa eller på grund av att föreskrivna krav på god syn, färgsinne och hörsel icke längre uppfylles. Dessa sjömän är erfarenhetsmässigt, bl. a. på grund av svårigheterna att i ett yrke till lands tillgodogöra sig yrkeskunskaperna från sjömanstjänsten, i särskild grad handikappade på den allmänna arbetsmarknaden. Med hänsyn härtill och till att en särskild sjömanspensionering funnits sedan avsevärd tid tillbaka finner jag en sådan pensionering motiverad även för framtiden.

I olika sammanhang har jag haft tillfälle att understryka vikten av god rekrytering till sjömansyrket. Betydelsefullt är att de, som visar sig lämpliga för yrket, stimuleras kvarstanna och bidra till att skapa en stabil och yrkesskicklig sjömanskår. De senaste reformerna på sjöfartsområdet har till stor del varit inriktade på att söka häva den nuvarande instabiliteten inom sjömanskåren och höja dess kvalitet yrkesmässigt. Här må erinras bl. a. om särbestämmelser för sjömän på beskattningens område, de nya sjöarbetstidsreglerna och det av fjolårets riksdag godkända förslaget rörande förbättrad hälsotjänst bland sjömän. Den särskilda sjöfolkspensioneringen har enligt min mening en viktig uppgift att fylla i detta sammanhang. En väl avvägd pension, som utgår från den levnadsålder, när försörjningssvårigheterna inom sjömansyrket i allmänhet gör sig märkbara, bör kunna verka i önskvärd riktning och minska de betänkligheter hos många sjömän

mot att fortsätta i yrket, som sammanhänger med bekymmer för ålderdomsförsörjningen. Såsom understrukits i promemorian bör pensionsförmånerna i ett pensionssystem med detta syfte i långt högre grad än nu är fallet koncentreras till den kategori sjöfolk, som kan räkna lång seglations-tid.

Beträffande den personella omfattningen av pensionssystemet innefattar promemorians förslag en begränsning av pensioneringen till att avse enbart manskap. Samtidigt föreslås — i principiell överensstämmelse med vad som gäller inom den allmänna tilläggpensioneringen — att pensionsförmånerna även skall kunna komma utlänning i manskapsklass till del. Såsom förutsättning härför gäller enligt förslaget att utlänningen vid uppnådd pensionsålder varit mantalsskriven i riket senast från och med det kalenderår, under vilket han fyllt 50 år.

Utvidgningen av pensioneringen att gälla även utlänningar har allmänt godtagits och jag vill tillstyrka en sådan utökning av pensionsskyddet. Villkoren för utlännings rätt till sjömanspension synes i viss anknytning till vad som i detta hänseende gäller i fråga om rätt till allmän tilläggpension böra utformas på sätt i promemorian föreslås. Promemorians förslag om krav på mantalsskrivning överensstämmer med vad utredningsmannen i denna del föreslagit. Jag är icke beredd förorda att man — såsom ifrågasatts från pensionsanstalten — slopar kravet på mantalsskrivning.

Beträffande befälets ställning inom det blivande pensionssystemet måste beaktas, att sjöfolkspensioneringen allt sedan år 1943 — när riksdagen godkände grunderna till gällande pensionsanordning — praktiskt taget helt inriktats på att tillgodose manskapets behov av pension. De förbättringar, som sedan genomförts, har enbart avsett manskapspensioneringen. Bakgrunden härtill är att befälskategorierna redan i slutet av 1930-talet kollektivavtalsvägen träffade överenskommelse om pensionering i särskilda pensionskas-sor.

Utvecklingen har medfört, att befäls pensionerna från pensionsanstalten numera utgår med jämförelsevis små belopp. Även om dessa, såsom framhållits av befälsorganisationerna, icke saknar betydelse som tillskott till ålderdomsförsörjningen, måste häremot vägas de betydande olägenheter — påpekade såväl av utredningsmannen som i promemorian — vilka är förbundna med att inom pensionsanstalten vidmakthålla denna understöds-verksamhet. Det synes även värt framhålla, att ett bibehållande av nuvarande befäls pensionering skulle strida mot den tidigare uttalade grundtanken att framdeles koncentrera anstaltens pensioneringsverksamhet till den kategori sjömän, för vilken verksamheten framstår såsom särskilt betydelsefull. Jag anser mig därför böra biträda förslaget, att befäls pensioneringen inom pensionsanstalten skall upphöra. Till vissa avvecklings-spörsmål i samband härmed avser jag att återkomma.

Vad i övrigt gäller manskapspensioneringens omfattning är jag icke beredd att förorda något avsteg från den nuvarande principen att all utrikes fart kvalificerar till pension. Jag kan följaktligen icke biträda handelsflottans

pensionsanstalts förslag att från pensioneringen utesluta sjömän, påmönstrade fartyg under 100 bruttoton. Jag är ej heller beredd föreslå, att pensioneringen i enlighet med förslag av Rederiföreningen för mindre fartyg utvidgas till skeppare, som är ägare eller delägare i mindre fartyg. Denna grupp har icke tidigare varit inordnad i pensionssystemet.

Vad gäller avvägningen av förmånssystemet föreslås i promemorian att nuvarande pensionsålder vid 55 år bibehålles. För sjöman, som icke kvalificerat sig för pension från denna ålder, öppnas möjlighet att erhålla pension senast från 60 års ålder. Kravet på seglationstid skärpes betydligt. För rätt till pension fordras enligt promemorians förslag minst 72 månaders tjänst. För att få pension från den tidigare pensionsåldern, 55 år, fordras att sjömannen har minst 120 månaders seglation bakom sig. Systemet medger även möjlighet att uppskjuta pensionsuttaget intill fyllda 60 år för att förbättra pensionsförmånerna. Pensionsnivån höjes avsevärt. Vid seglationstider om 350 månader eller däröver skulle årlig pension under tiden 55—67 år utgå med omkring 7 000 kronor, beräknat med utgångspunkt från nuvarande löneläge inom sjömansyrket.

Grundlinjerna i det föreslagna förmånssystemet har av remissinstanserna lämnats orubbade. Vissa förslag till jämkningar har dock framförts. Enligt redareföreningens mening är den föreslagna kvalifikationstiden 72 månader för kort. Även i annat avseende önskar föreningen en skärpning av kvalifikationskraven. Sålunda föreslås, att de, vilka icke seglat viss tid efter fyllda 45 år, skall uteslutas från pensionsrätt. Vidare föreslås såsom villkor för pension, att sjömannen under större delen av sin aktiva tid mellan 16 och 55 år tjänstgjort såsom manskap. Svenska sjöfolksförbundet uttalar sig i motsatt riktning och finner fordringarna på seglationstid väl höga. Från sjöfartsstyrelsens sida har föreslagits en minskning av intjänandetiden.

Självfallet är avvägningen av förmånssystemet vanskelig att göra. För egen del är jag emellertid icke beredd att utöka kvalifikationstiden utöver vad som föreslagits. Sättes gränsen vid 72 månader uppnås i praktiken, att sjömän först efter 8—9 års yrkesutövning blir berättigade till pension. Mera betydande pensioner uppnås givetvis först efter åtskilliga års ytterligare seglation. En förlängning av kvalifikationstiden är följaktligen icke påkallad av syftet att inrikta pensioneringen på dem, som kvarstannar i yrket. Där emot synes en sådan skärpning av kraven, som från redarhåll begärts, kunna menligt inverka på den rekryteringsfrämjande effekten av pensionssystemet. Å andra sidan torde några vägande skäl knappast kunna andragas för en minskning av de föreslagna kraven för erhållande av pension. Vad i promemorian i detta avseende föreslagits finner jag sålunda böra godtagas.

Den minskning av intjänandetiden, som bl. a. sjöfartsstyrelsen ifrågasatt, torde icke kunna genomföras utan att besvärande olägenheter uppstår. Redan enligt det i promemorian framlagda förslaget intjänas pension efter en förhållandevis hög procentsats. Detta medför vissa oundvikliga olägenheter av tröskelnatur. Förkortas intjänandetiden ytterligare skulle dessa olägenheter öka avsevärt. Visserligen lär väl knappast fler än ett relativt fåtal sjö-

män komma att kunna åberopa tillräcklig seglationstid för att uppnå maximal pension. Det förtjänar dock påpekas, att pensionsanstalten för närvarande, efter vad statistiskt framgår, kan redovisa ett mindre antal pensionärer av manskapsklass, som vid fyllda 55 år fullgjort mer än 330 seglationsmånader. Uppnås större stabilitet inom yrket torde den enskilde sjömannens seglationstider per år komma att i genomsnitt förlängas. I samma mån förbättras möjligheterna att före 55-årsåldern intjäna pension. Vid mina överväganden har jag därför icke funnit skäl frångå vad i promemorian föreslagits angående pensionsintjänandet. Jag kan följaktligen icke heller biträda redareföreningens förslag om sänkning av pensionsnivån.

Den reformering av förmånssystemet som jag nu förordat siktar till en betydande uppräknig av pensionsförmånerna. Systemet är så utformat, att det omedelbart får verkan för de äldre sjömän i tjänst, vilka har erforderlig kvalifikationstid bakom sig. Däremot har icke föreslagits någon förbättring av de pensioner, vilka helt regleras enligt den äldre ordningen och vilka följaktligen i stor utsträckning tillkommer personer som har en förhållandevis kort seglationstid bakom sig. Fråga om uppräknig av dessa pensioner har emellertid väckts under remissbehandlingen. Jag är visserligen medveten om att i åtskilliga fall ifrågavarande pensionsbelopp är mycket blygsamma. En generell uppräknig av äldre förmåner innebär emellertid en avsevärd finansiell belastning på tillgängliga resurser och måste vägas mot den nedskärning av förmånssystemet enligt den nya ordningen som skulle bli följd av uppräknigen. Mot bakgrunden härav har jag icke ansett mig böra förorda att fondmedel tages i anspråk för bättrande av pensioneringen enligt de äldre bestämmelserna.

Till frågan om grupplivförsäkring, som upptagits i sjöfolksförbundets yttrande, är jag icke beredd att i detta sammanhang taga ställning. En sådan försäkringsform torde i vart fall icke lämpligen kunna inlemmas i den obligatoriska pensionsförsäkring som nu är i fråga.

Frågan om samordningen av pensionsförmånerna med andra socialförsäkringsförmåner torde böra lösas i enlighet med vad som föreslagits av utredningsmannen och i promemorian.

Vid övergången till det nya pensionssystemet bör, i överensstämmelse med promemorians förslag, gälla att dessförinnan intjänad pension skall utgå enligt dittills gällande bestämmelser. Person tillhörande befälskategorien, som förvärvat rätt till befäls pension, bör följaktligen utfå sin pension enligt den gamla ordningen.

I detta sammanhang vill jag taga upp den av fartygsbefälsföreningen berörda frågan om återbetalning i vissa fall av erlagda hyresavgifter till befäl, som icke förvärvat pensionsrätt i pensionsanstalten. Sådan återbetalning synes kunna ifrågasättas i sådana fall, där någon tillhörande befälsgruppen under den äldre ordningen erlagt hyresavgift men icke hunnit tjänstgöra tillräckligt lång tid före omläggningen för att komma i åtnjutande av manskaps- eller befäls pension. Det framstår såsom stötande, att sådana avgiftsmedel, vilka inbetalats under förutsättning att de skulle bidra till en framtida befäls pension, efter det att möjligheterna till sådan pensionering bort-

tagits skola behållas fonderade av anstalten för att därigenom stödja finansieringen av annan pensionering. Jag vill därför förorda, att i dylika fall förtida återbetalning av hyresavgifter skall kunna ske efter ansökan. Jag anser däremot icke omläggningen av pensionssystemet motivera, att man i andra fall medger restitution av erlagda pensionsavgifter, något som för övrigt skulle strida mot vedertagna principer på detta område.

Beträffande finansieringen av sjömanspensioneringen skiljer sig promemorians förslag från gällande ordning främst däri, att de ombordanställdas egna avgifter slopats och redareavgiften givits formen av en kollektivavgift beräknad i förhållande till de utbetalda kontantlönerna till svenskt och utländskt manskap på varje fartyg i utrikes fart. I likhet med utredningsmannens förslag bygger promemorians utformning av finansieringen på förutsättningen att statsbidrag även framdeles skall utgå med oförändrat belopp, 1,6 milj. kronor årligen.

Vid remissbehandlingen har erinran icke gjorts mot förslaget att grunda avgiftsfinansieringen helt på kollektiva redareavgifter, och för egen del finner jag denna lösning innebära en väsentlig rationaliseringsvinst.

Vad gäller det hittillsvarande bidraget av allmänna medel har, såsom förut nämnts, från såväl statskontoret som pensionsstyrelsen och riksräkenskapsverket kritik riktats mot förslaget att sjömanspensioneringen även framdeles skulle äga rum med stöd av statsbidrag. Maskinbefälsförbundet har ur rättvisesynpunkt angripit tanken, att det statsbidrag, som hittills utgått till såväl manskaps- som befälspensioneringen, skulle oförändrat tagas i anspråk för den tillämnade manskapspensioneringen.

Statsbidragsfrågan torde i första hand få bedömas med hänsyn till de förutsättningar, som föreligger att med andra medel än skattemedel finansiera den föreslagna pensioneringen.

Enligt de i promemorian redovisade beräkningarna skulle det föreslagna pensionssystemet i kommande fullfunktionsstadium belastas med årliga pensionsutgifter om ungefär 5,5 milj. kronor. Finansieringen avses skola ske efter fördelningsmetod, varvid tills vidare tilläggs-pensionsfonden och efter avvecklingen av nuvarande hyresavgiftspensionering, återstående del av hyresavgiftsfonden skall utgöra stödfond. I fullfunktionsstadiet beräknas stödfonden uppgå till 80—90 milj. kronor, vilket kan antagas motsvara premiereservmässig täckning för pensionsutfästelserna. Ränteinkomsten av fonden uppskattas till 2,7 milj. kronor. Utöver statsbidraget — 1,6 milj. kronor — förutsättes sålunda i promemorian att redareavgifterna inbringa 1,2 milj. kronor ($2,7 + 1,6 + 1,2 = 5,5$). Med beaktande av en viss säkerhetsmarginal föreslås i promemorian att redareavgiften bestämmas till 1,5 procent av kontantlönerna till svenskt och utländskt manskap i utrikes fart. Eftersom den sammanlagda kontantlönesumman kan uppskattas till cirka 100 milj. kronor per år, torde den föreslagna redareavgiften komma att inbringa omkring 1,5 milj. kronor årligen.

Den i promemorian föreslagna finansieringsplanen och de beräkningar varå den vilar har — fränsett kritiken i fråga om statsbidraget — i stort sett godtagits under remissbehandlingen.

Försäkringsinspektionen har emellertid betonat osäkerheten i antagandena framför allt rörande seglationstiden och frekvensen av utläningar i det föreslagna pensionssystemet. Inspektionen har framhållit nödvändigheten av att kontinuerligt följa utvecklingen för att i god tid kunna sätta in erforderliga förstärkningsåtgärder.

Det avsevärda fondkapital, som för närvarande stöder finansieringen av pensionsanstaltens verksamhet, har till följd, att statsbidraget icke längre har den betydelse för pensionssystemets ekonomiska stabilitet, som bidraget hade när det i början av 1950-talet bestämdes till nuvarande belopp. Med hänsyn härtill och till de synpunkter, som kommit till uttryck i yttrandena från statskontoret, pensionsstyrelsen och riksräkenskapsverket, anser jag mig icke böra biträda förslaget, att statsbidrag i fortsättningen skall utgå. Ett bortfall av statsbidraget torde böra kompenseras med en ökning av redareavgiften. Då det synes tillfyllest att avgiftsuttaget i början begränsas till vad som enligt promemorians beräkningar är oundgängligt, nämligen (1,6 + 1,2 =) 2,8 milj. kronor, motsvarande 2,8 procent av utgående kontantlöner, bör redareavgiften bestämmas att utgå efter denna procentsats. Jag förutsätter, att en kontinuerlig översyn av den ekonomiska utvecklingen inom pensionssystemet äger rum. Visar det sig vid denna översyn att justeringar i avgiftsuttaget är påkallade, bör sådana snarast komma till stånd.

Utvecklingen av statsbidraget till sjömanspensioneringen bör ske i två etapper. För nästa budgetår synes statsbidrag böra utgå av sådan storlek, att rederinäringens avgiftsbörda under nämnda budgetår bibehållits i stort sett oförändrad vid drygt 2 milj. kronor. Detta motiverar en medelsanvisning av 700 000 kronor på riksstaten för budgetåret 1961/62. Därefter bör statens bidrag till sjömanspensioneringen helt upphöra.

Vad angår administrationen av sjömanspensioneringen har statskontoret och pensionsstyrelsen ifrågasatt om inte utbetalningen av sjömanspensionerna bör ske genom delegationen för pensionsutbetalning. Pensionsstyrelsen har erinrat om lämpligheten att administrativt anknyta pensioneringen till statens pensionsanstalt.

Frågan om administrativ samordning av sjömanspensioneringen med den allmänna tilläggs-pensioneringen har närmare diskuterats såväl av utredningsmannen som i promemorian. Förslag till sådan samordning har emellertid icke framlagts, utan handelsflottans pensionsanstalt har bibehållits vid de administrativa uppgifterna med pensioneringen. I promemorian uttalas, att erfarenheterna från administrationen av den allmänna tilläggs-pensioneringen synes böra avvaktas innan frågan om en samordning på detta område upptages till prövning.

Enligt min mening hade det varit önskvärt att redan i detta sammanhang ställning hade kunnat tagas till formerna för administrering av sjömanspensioneringen. Ytterligare överväganden i denna fråga torde dock vara erforderliga. I avvaktan härå synes promemorians förslag i denna del nu böra godtagas.

Rörande organisationen av handelsflottans pensionsanstalt samt statsanslagen till anstaltens avlöningar och omkostnader vill jag erinra om att jag

vid anmälan av årets statsverksproposition, bilagan 12, punkten 27, anförde att de i departementspromemorian framlagda förslagen icke påkallade några egentliga ändringar i anstaltens personella organisation. För att kunna tillgodose det behov av tillfällig personalförstärkning, som kunde komma att uppstå vid förslagets genomförande, beslöt emellertid Kungl. Maj:t på mitt förslag att inhämta bemyndigande att i erforderlig mån medgiva överskridande av den i pensionsanstaltens avlöningsstat uppförda anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Det förslag till omläggning av sjömanspensioneringen som jag i det föregående förordat föranleder icke för nästa budgetår till annan bedömning av anstaltens personalbehov än den, som kommit till uttryck i statsverkspropositionen. Det bör dock framhållas, att frågan härom i vart fall torde få omprövas i samband med att slutlig ställning tages till frågan om formerna för administrering av sjöfolkspensioneringen.

Såsom förut nämnts förekommer i pensionsanstalten en frivillig pensionsförsäkring, som bedrivs helt fristående från den obligatoriska försäkringen. Med hänsyn till den ytterst ringa anslutningen till denna försäkringsform har utredningsmannen föreslagit, att sådan pensionering skall upphöra. Då något behov icke synes föreligga av den ifrågavarande försäkringsformen biträder jag förslaget, att densamma slopas. Självfallet har anstalten att infria sina förpliktelser på grund av skedda inbetalningar till försäkringen.

Beträffande den särskilda pensionsförsäkringen av livbåtsmän har, såsom tidigare redovisats, pensionsanstalten hemställt om bemyndigande att träffa nytt avtal med Sjöräddningssällskapet i syfte att samordna pensioneringen med den allmänna tilläggs-pensioneringen.

I samband med att anstalten framlagt principerna för pensioneringen enligt det tillämnade avtalet har föreslagits, att nuvarande förpliktelse för statsverket att fortlöpande svara för viss del av pensionskostnaderna ersättes med ett bidrag i form av engångsbelopp.

I likhet med pensionsanstalten finner jag nuvarande överenskommelser rörande pensionsförsäkringen för livbåtsmän böra ersättas av nytt avtal som anpassar försäkringen efter den allmänna pensionsreformen. De riktlinjer för utformningen av det nya avtalet som anstalten framlagt finner jag böra godtagas.

Vad gäller frågan om bidraget av allmänna medel biträder jag pensionsanstaltens mening att statens nuvarande bidragsskyldighet i fråga om pensioneringen ersättes med ett engångsbelopp. Vid beräkningen av detta bör beaktas, att staten dels häftar i skuld på grund av givna pensionsutfästelser enligt gällande avtal dels åtagit sig förpliktelser med avseende å den framtida pensioneringen av ifrågavarande personalgrupp. Med ledning av pensionsanstaltens beräkningar torde sagda engångsbelopp böra bestämmas till 240 000 kronor.»

Utskottet

I propositionen föreslås en omläggning av den vid handelsflottans pensionsanstalt bedrivna särskilda sjöfolkpensioneringen i syfte att anpassa denna till den allmänna tilläggpensioneringen. Därjämte föreslås en i vissa avseenden genomgripande rationalisering beträffande pensioneringens personella omfattning, förmånssystem och finansiering. Strävandena har därvid varit, att koncentrera pensionsförmånerna i högre grad än hittills till sjöfolk, som har påtagligt behov av ekonomiskt stöd i sådan form, nämligen manskap med mångårig sjötjänst bakom sig.

De förslag som innefattas i propositionen, i den del densamma behandlats av andra lagutskottet, har icke givit utskottet anledning till uttalande annat än i följande avseende.

För närvarande finansieras pensioneringen dels genom avgifter från sjömännen (hyresavgifter) och redarna (redareavgifter) och dels genom bidrag av allmänna medel, vartill kommer ränteavkastning å ett fondkapital. Hyresavgift utgår med 6 procent och redareavgift med 3,5 procent av menig sjömans lön. Avgift utgår dock endast för svenska sjömän. Statsbidraget uppgår sedan budgetåret 1953/1954 till 1,6 milj. kronor per år. I propositionen föreslås, att hyresavgifterna slopas och att statsbidraget avvecklas. Redareavgiften ersättes enligt förslaget av en kollektivt beräknad sådan avgift, som utgår med 2,8 procent av kontantlönen till svenska och utländska sjömän i manskapsställning.

Vid remissbehandlingen av det förslag, som legat till grund för propositionen, har icke gjorts någon erinran mot att grunda avgiftsfinansieringen helt på kollektiva redareavgifter. Utskottet ansluter sig också till en sådan omläggning.

I motionen I: 630 hemställes däremot, att statsbidraget även i fortsättningen skall utgå och för närmast följande budgetår med oförändrat belopp samt att redareavgiften till följd därav fastställs till 1,5 procent.

Såsom departementschefen framhåller har statsbidraget icke längre den betydelse för pensionssystemets ekonomiska stabilitet, som bidraget ursprungligen hade. En icke ringa överbalansering av pensioneringens budget har nämligen åstadkommit ett avsevärt fondkapital, som nu stöder finansieringen av pensionsanstaltens verksamhet. Därtill kommer att, om redareavgiften nedsättes till 1,5 procent, redarna skulle erhålla en minskning i sin nuvarande avgiftsbelastning. Med hänsyn till dessa omständigheter och då det i motionen icke framförts något godtagbart skäl för ett bibehållande av statsbidraget finner utskottet sig böra biträda det i propositionen framlagda finansieringsförslaget.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen — såvitt angår de delar av förevarande proposition, nr 80, och motion, I: 630, som hänvisats till lagutskott — måtte med avslag å motionen bifalla propositionen.

Stockholm den 4 maj 1961

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Eric Carlsson, Kaijser* och Eric Peterson;

från andra kammaren: herr Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herr Johansson i Södertälje, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Gustavsson i Alvesta, Carlsson i Huskvarna, Carlsson i Göteborg och Tobé.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

beträffande 2 § förslaget till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering av herr Kaijser, vilken ansett

a) att det stycke å s. 11 i utskottets yttrande, som börjar med orden »Såsom departementschefen» och slutar med orden »framlagda finansieringsförslaget», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom i motionen framhålles kan statsbidraget ledas tillbaka till den s. k. föringen. Denna innebar, att sjömännen ägde rätt att utan erläggande av frakt eller tull föra med sig en viss kvantitet varor från utlandet. När den fria föringen i dess betydelse av tullfrihet för av sjöman infört gods upphävdes genom 1667 års sjölag, bestämdes i stället att varje sjöman vid ankomst till svensk hamn skulle äga att vid tullverket uppbära ett visst belopp i penningar i förhållande till det värde skepparen för varje läst betingat. När slutligen 1862—1863 års riksdag biföll Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en pensionsanstalt för sjömän, beslöts att kostnaderna för denna delvis skulle bestridas genom föringen motsvarande anslag av tullmedel, och anslagen höjdes sedermera under en lång tid på ett sätt som återspeglade den utrikes gående flottans utveckling. Ett indragande av statsbidraget till sjömanspensioneringen betyder sålunda att man utan egentlig motivering helt tar bort den kompensation för föringens indragande som sedan sekler ansetts vara motiverad.

I motionen påpekas även att den tilläggs pensionering som nu finnes jämlikt lagen om avgifter för sjöfolks pensionering av den 30 juni 1943 finansierats genom redarnas avgifter och med statsbidrag. På basen av dessa båda inkomstkällor har anstalten iklätt sig pensionsförpliktelser, som enligt en departementspromemoria av den 29 december 1960 kan beräknas uppgå till ca 80 miljoner kronor med ett kapitalvärde i dag av ca 50 miljoner kronor. Mot detta står ett fonderat kapital av ett värde om 29,6 milj. kronor.

I departementspromemorian framhålles, att pensionsanstalten efter budgetåret 1960/61 behöver tillföras medel, vars samlade kapitalvärde nu utgör lägst omkring (50 — 30) 20 milj. kronor om anstalten skall kunna fullgöra sina förpliktelser i fråga om tilläggs pensioneringen till förutvarande och nuvarande sjömän på grund av hittills fullgjord tjänstgöring på sjön. Då anstalten iklätt sig dessa förpliktelser under förutsättning av ett statsbidrag synes det även av denna anledning berättigat att ett tills vidare oförändrat statsbidrag skall utgå även i fortsättningen. Under sådana omständigheter bör redareavgiften fastställas till 1,5 procent av sjömannens lön.»

b) att utskottet med bifall till motionen I: 630 i den del densamma behandlats av lagutskott bort hemställa, att 2 § måtte erhålla följande lydelse:

»2 §.

Redareavgift erlægges för sjöman tillhörande manskapet och utgår med en och fem tiondels procent av sjömannens lön för tid, under vilken han varit för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Med lön förstås kontant lön för ordinarie arbetstid utan annat tillägg än tjänsteårstillägg.»